

ОРЕСТ ГОРОДИСЬКИЙ

ГЕН. ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ ТУРЧИН

*-особистий приятель
Президента Лінкольна*

(ПРИЧИНОК ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ)

Видавництво „Червона Калина”

Нью Йорк, 1971

ГЕНЕРАЛ ИВАН В. ТУРЧИН
— ОСОБИСТИИ ПРИЯТЕЛЬ
ПРЕЗИДЕНТА ЛИНКОЛЬНА

Orest Horodysky

GEN. JOHN B. TURCHIN — A PERSONAL FRIEND
OF PRESIDENT LINCOLN

"Chervona Kalyna" Publishers

New York, 1971

ОРЕСТ ГОРОДИСЬКИЙ

**ГЕН. ІВАН В. ТУРЧИН - ОСОБИСТИЙ
ПРИЯТЕЛЬ ПРЕЗИДЕНТА ЛІНКОЛЬНА**

20100

Видавництво „Червона Калина”

Нью Йорк, 1971

Стаття „Ген. Іван Васильович Турчин — особистий приятель президента
Лінкольна” є фотоофсетною відбиткою із календаря-альманаха
„Свободи” за 1971 рік.

Заголовний напис на обкладинці роботи
арт.-маляра Богдана Титли

Printed in U.S.A.

“Svoboda” Press

81-83 Grand St., Jersey City, N.J. 07303

From a Photo. 1869.

Chicago Photo-Engraver Co.

*John B. Turchin,
Late Brig. Genl. U. S. Army*

Генерал Іван Васильович Турчин
(Портрет із книжки І. В. Турчина "Шіскатауга",
виданої в Чикаго 1888 року)

TABULAR RECORD OF CHICAGO SOLDIERS

WHO ATTAINED TO THE RANK OF COMMISSIONED OFFICERS DURING THE WAR OF THE REBELLION.

TABLE A. INFANTRY.

NAMES.	No. of Regiment.	Com-pany.	Rank and line of Promotion.	Date of Commission.	Date of close of Service or of Transfer.	REMARKS.
Samuel W. Wadsworth.	13th	I	Captain	May 3, 1861	Resigned March 17, 1863	Mustered in May 24, 1861.
James G. Everest.	13th	I	1st Lieutenant	March 1, 1863	Term expired June 22, 1863	
Isaac H. Williams.	13th	I	Captain	March 1, 1863	Resigned March 31, 1862	Enlisted May 24, 1861, sergeant
Nyehelme Casafie	13th	I	1st Lieutenant	November 10, 1862	Resigned March 31, 1862	Enlisted as a private in Co. I, May 24, 1861.
Robert Rutherford	13th	I	1st Lieutenant	March 17, 1863	Term expired June 22, 1863	Promoted.
John E. Turbin.	19th	...	2d Lieutenant	March 17, 1863	Resigned as colonel Aug. 6, 1862	Appointed brig.-general July 17, 1862.
Joseph E. Scott.	19th	...	Colonel	June 22, 1863	Resigned as colonel Aug. 6, 1862	
	19th	...	Lieut. Colonel	June 22, 1863		Wounded at battle of Stone River.
	19th	...	Colonel	August 7, 1862		Wounded at battle of Stone River.

NINETEENTH ILLINOIS INFANTRY.

THE ZOUAVE REGIMENT
OF THE NINETEENTH REGIMENT ILLINOIS VOLUNTEERS.

GAZETTE.

WEEKLY EXPRESS COMPANY
ELIZABETHOWEN
PUBLISHED FOR THE PROPRIETOR
BY A. DEPP
No. 100 N. La Salle St. Chicago, Ill.
Louisville and Nashville
KENTUCKY.

NUMBER 1.
VERY LATEST NEWS.
Published by James in the "Express"
from the "Express" office, No. 100 N. La Salle St.,
Chicago, Ill., on Wednesday, October 27, 1861.

VOLUME I. ELIZABETHOWEN, KENTUCKY, WEDNESDAY, OCTOBER 27, 1861.

Price 5 Cts. per copy. Sent by mail for 10 Cts. per copy. Sent by express for 15 Cts. per copy. Sent by freight for 20 Cts. per copy.

Вирізки з "Zouave Gazette" й офіційного списку офіцерів Іллінойського
стейт, в яких знаходиться прізвище ген. Івана В. Турчина

■ оселення українців в Америці є далеко давніше від офіційного у нас „90 років тому”. Тривалішого сліду не залишилось тільки тому, що приїжджали одиниці, яким не повелося згуртуватися в будь-якій своїй організації, і вони дуже скоро розпливалися в неукраїнському середовищі.

Не пощастило мені роздобути списки добровольців, що прибули разом з Косцюшком чи Пулавським на американський континент. Між тими добровольцями можна натрапити на українські прізвища нашої шляхти, що виконувала службу в тодішній Речі Посполитій.

Переглядаючи списки вояків, що брали участь в американській цивільній війні, можна на підставі прізвищ припускати, що той чи інший є українського походження. Багато українців прибули до ЗСА окрешними дорогами після польських повстань: листопадового в 1831 р., січневого 1863 р. та здушення мадярського повстання армією ген. Паскевича 1848 р. Крім поляків, що жили під російською займанщиною, багато українців, а то і москалів подалися на еміграцію. Ті останні подавалися головню до сумежних з Росією азійських країн. Наприклад, в 50-их рр. 19 сторіч-

чя особиста гвардія шаха Ірану складалася головню з українців — дезертирів з царської армії — головню карних батальйонів та поляків, які користувались українською командою, почасти й польською, а їхнім командантом був полковник Дяченко.

Після нещасливої кримської війни росло незадоволення в рядах російської армії, і серед рядовиків і серед старшинського корпусу. Виникнення тасмних революційних гуртків підсилювало внутрішнє кипіння. Ці гуртки ставили собі метою здобуття різних свобод, скасування панщини і, якщо йде про поляків, членів тих гуртків, то вони готувалися боротися за політичну незалежність Польщі.

По закінченні кримської війни вдалось деяким військовикам, головню старшинам, невдоволеним царським самодержавієм, покинути Росію і податись у світ.

Про одного такого визначного знавця піонерського, а також фортифікаційного діла — українця — американського генерала Івана Васильовича Турчина, особистого приятеля президента А. Лінкольна хочу подати трохи зібраних мною даних й інформацій.

Польський щоденник „Дзєннік Чикагоскі” у статті „Хроніка американ-

сько-польського комітету — 100-річчя громадянської війни, що була надрукована в числі з 18 грудня 1962 року за підписом д-ра А. Ружанського, згадує про генерала бригади Івана Васильовича Турчина, якого уважають за „козака” „українця” чи „москаля”, і який причинився до заснування місцевости Радом в південній частині стейту Іллиной. Важливим моментом у статті д-ра Ружанського є ствердження національності ген. Турчина. Він поставив українську національність на 2-му місці, а відносно російської вжив сполучника „чи”. Ми знаємо, що польська історіографія не грішила і не грішить спеціальними симпатіями до українців, тож вказання української національності ген. Турчина мусить бути базоване на якихсь конкретних історичних даних. В американських джерелах найбільше згадується про генерала Турчина, „козака” — що вказувало б, що й він сам не хотів називати себе росіянином. Якщо йде про російське пов'язання ген. Турчина, то згадується також, що ген. Турчин був самотнім російським військовиком в цивільній війні.

Перебуваючи в рядах російської армії, ген. Турчин називався Турчиноф — хоч, як знаємо, то навіть і тепер дуже багато українців змінює, із знаних їм тільки причин, свої прізвища на зразок російського звучання. Чимало таких українців із зрусифікованими прізвищами повернулися і повертаються тепер до свого первісного українського прізвища. Дуже правдоподібно, що так само було і з ген. Турчином.

Особа ген. Турчина відома не тільки з історії цивільної війни, але головною з історії міста Чикаго і стейту Іллиной.

В 1968 р. Чикаго святкувало 150-річчя свого існування. Шкода, що українці не спопуляризували якраз в тому часі особи ген. Турчина — героя цивільної війни — українця з походження, кол. мешканця Чикаго, особистого приятеля президента Лін-

кольна. Але сьогодні про це запізно говорити.

**

В історії Чикаго, що її написав А. Т. Андреас і що була видана 1885 р., в II томі на стор. 180-ій і дальших є подані деякі біографічні дані про ген. Турчина.

„Полк. Іван Васильович Турчин, з 19-го полку іллинойських добровольців — був уродженцем Росії (треба розуміти рос. монархії) і в часі своєї молодости був кадетом військової школи в Петербурзі. Після закінчення школи одержав ступінь лейтенанта царської армії, а за деякий час був підвищений до ступеня сотника-капітана. Висланий на 3 роки до школи генерального штабу, закінчив її з відзначенням, засвоївши собі теоретичне знання зі всіх ділянок мілітарної штуки. На початку кримської війни був призначений 1-им асистентом команданта технічних частин, які безпосередньо підлягали Великому князеві Олександрові, пізнішому цареві. Як знавець технічного діла, Турчин опрацював також оборонну систему фінляндського побережжя, затверджену самим царем. Під час війни, розчарований царським деспотизмом і тиранією в армії (кара буків), та маючи демократичні погляди, здобув дозвіл на виїзд до Німеччини на поглиблення технічних студій. З Німеччини, через Англію виїхав до З'єднаних Стейтів Півн. Америки, де закінчив згл. доповнив свої технічні студії, і в час, коли його назначено командантом 19-го полку іллинойських добровольців, працював в технічному відділі I.C.R.R.”

Стільки біографічних даних з історії Чикаго. Скупі вони, все ж таки цікаві тим, що в особі ген. Турчина бачимо людину, перед якою відкривалася кар'єра в царській армії, але яка, не погодившись з царським самодержавієм, вибрала свободу.

В тій же історії описуються досить докладно бої 19-го полку, який був під командою полк. Турчина. Дуже точно записана в історії подія рятун-

вання поранених з військового поїзду 17 вересня 1861 р., який в дорозі до Вашингтону заломився на мості ч. 48 близько місцевости Гюрон в степітї Індіана. В тій катастрофі згнули 1 капітан і 24 вояків, а раненими було понад 100 вояків.

Полк. І. Турчин у своєму письмовому звідомленні так звітував про катастрофу:

... „Я є старим вояком, але ніколи ще не був таким нещасливим, як тоді, коли в місячному світлі споглядав я на моїх дорогих друзів, які лежали серед поторожених вагонів, а з нутра доносились стогони ранених (стор. 181)”.

Дружина полк. Турчина — Надія Антонівна, була не тільки товаришкою його життя, але й опікункою та сестрою милосердя для його вояків, коли для цього було треба. Вони обся рятували протягом цілої ночі ранених, й історія згадує про неї, як про героїку.

Посадник містечка Галена, Роберт Бранд, поблизу якого сталася ця залізнична катастрофа, в звідомленні для мешканців того містечка так характеризує героїзм полковника Турчина і його дружини (стор. 181):

... „Отсе мос звідомлення було б неповним, якщо б я поминув мовчанкою імена полк. І. Турчина й його героїчної дружини, не подякував полковникові за його опіку й увагу над своїми раненими вояками і за допомогу мені у виповненні мого важкого обов'язку супроти мертвих. Слухаючи оповідань ранених про героїчну поставу п-і Турчин, ми довідувалися, що в той час, коли ранені й умираючі лежали серед руїн, коли найвідважніших охопив жах, а усі інші не виявляли ініціативи, ця відважна жінка, стоячи у воді, рятувала побитих і ранених з водяного гробу, держала на куски частини свого одягу, щоб ними заосмотрювати рани вояків, доказуючи понад усякі сумніви своєю поставою, що вона є не тільки дружиною для свого мужа, але й відданою супутницею для свого відваж-

ного подруга Турчина у веденні в бій хоробрих синів степіту Іллиной.”

Історик додає від себе, що прив'язання п-і Турчин до вояків її мужа й опіка над раненими в шпиталі були такі, як піклування ніжної мами своїми синами”.

Поведінка п-і Надії Антонівни при боці свого подруга — військового командира в час воєнних дій дуже нагадує нам українських жінок, що на протязі історії стояли побіч українських вояків. Щоб не виходити задалеко в історію, згадаймо хоч-би часи 1-ої чи 2-ої світових воєн.

Можна догадуватись, що тодішні вищі військовики в юнійній армії — головно ірландсько-англійсько-німецького походження не дуже долюбували слов'янина, який зумів з'єднати собі симпатії своїх вояків, для яких він був не тільки командантом, але й батьком. Маючи великий військово-воєнний досвід ще з російської царської армії, а головно з часів кримської війни, де мораль російського вояка була дуже низька з огляду на недостачу відповідного прохачування, він не дуже звертав увагу на певні „перетягнення” його вояків, як довго це приносило користь його частині, його воякам. Зрозуміло, деякі „політичні” генерали, що про них з дозою сарказму згадує ген. Турчин у своїй брошурці „Military Ramblers”, яка появилася в Чикаго 1865 р., тільки й чекали, щоб „підкласти ногу” слов'янинові, який своїм військовим знанням можливо й загрожував не одному в його військовій кар'єрі.

Згадуючи (на 32 сторінці) про генералів, ген. Турчин каже, що „генерали сумнівної вартости стояли на чолі армій, бо знали, що за ними стоять політикани”.

Характеризуючи південну воюючу сторону — конфедератів — ген. Турчин пише далі (на 23-й стор.): „Крик конфедератів про переслідування „північчю” та їхня заява про право бути вповні незалежними, не є співзвучними із їхніми намаганнями дер-

жати мільйони чорних поневоленіми. Кожний свободолюбний європець, замість симпатизувати з конфедератами, дивиться на них як на курйозний феномен, що виник у прадавніх віках і що віддасться на розгляд публічної опінії в 19-му сторіччі. „Європейські уряди, хоч деспотичні по своїй суті, з огляду однак на публічну опінію, є дуже обережні у висловлюванні своєї піддержки для збутованих власників невольників...”

Такі думки, висловлені ген. Турчином і його негативне ставлення до південних плянтаторів, власників невольників, дають можливість пізнати його як великого гуманіста, який засуджував насилля людини над людиною, абстрагуючи від раси. Його негативне ставлення до царського деспотизму і позитивне сприймання ідеї боротьби за людські, соціалні, а також і національні права одиниць і народів, напевно були викликані читанням „Колокола” Герцена, який дождав також на американський терен.

Не дивно отже, що, одержавши запрошення перейняти провід над іллінойським полком добровольців, полк. Турчин пропозицію радо прийняв. В тому часі ген. Турчин ще був зобов'язаний до військової служби.

В дальшому у своїй брошурі — ген. Турчин, як людина з досвідом, пише: „Багато людей з півдня уважають, що невольники-негри, після звільнення і втягнення до війська не будуть боротись проти ворогів, і що вони будуть тікати. Така думка є помилковою. Людина, що одержує свободу для себе й родини, одержує землю і повну свободу в країні, яка являється місцем його уродження, де проживає ціла його родина, приятелі, де забавлявся в дитинстві, мріяв в молодості, звідки, крім терпінь, виніс також багато приємних спогадів, така людина була б хіба ідіотом, щоб після одержання свободи воювала проти тих, що зробили їй добро... Це ж нормальне явище, що такий колиш-

ній невольник буде як вірний пес іти за своїм паном, з ним разом і за нього умирати. Порівнюю долю російського кріпака і південного негра. Кріпака продавано, він не мав майна, але пан респектував його подружжя, не трактував як одного з отари. Існували також закони, які обороняли кріпаків”.

Пишучи про змагання до особистої свободи і про боротьбу за скасування кріпацтва, ген. Турчин уживає порівнянь, що він їх міг знайти в тодішніх виданнях „Колокола” чи в писаннях підпільних російських організацій, таких, як „Земля та воля”. Це дає підставу здогадуватися, що ген. Турчин піддержував якісь зв'язки з середовищами чи одиницями демократичного антицарського руху.

Ген. Турчин залишив також більшу історичку працю про Горожанську війну „Чікамауга”, яка вперше появилася друком в Чикаго в 1888 році. Ця книжка, яка сьогодні є білим круком, зустрілася з критикою, бо ген. Турчин не щадив своїх критичних зауваг у відношенні до деяких політично-партійних генералів, що стояли по стороні президента А. Лінкольна. Варто було б, щоб хтось із українців-кадетів Вест Пойнту поцікавився особою ген. Турчина та його військовою кар'єрою, як і його працею про Горожанську війну, і написав свою градуаційну працю.

Багато цікавих, додаткових біографічних даних про ген. Турчина й його дружину Надію Антонівну знаходимо в в „Illinois Central Magazine” ч. 3. з вересня 1914 р. в статті „Історія Іллінойської Центральної Залізничі під час громадянського конфлікту 1861-5” з підзаголовком „Генерал Іван Василь Турчин і його дружина Надія” а також в журналі „Egyptian Key” ч. 5 з березня 44 р., що виходив в містечку Carbondale, Ill.

Непідписаний автор у названому вище магазині з вересня 1914 р. згадує, що Америка винна велику вдячність до всіх тих чужинців, які зі зброею в руках пішли захищати сво-

боду, що її вони на цьому континенті полюбили.

Поміж ними, учасниками громадянської війни найбільш героїчним був „страшний козак”, як його називали і свої і противники, Іван Васильович Турчин, — пише автор статті. Вже сам факт, що ген. Турчин назвав себе козаком, а не росіянином, дає підставу стверджувати, що росіянином — за національністю він не був. В тому часі в Америці знали козаків, як хоробрих вояків і не конче пов'язували їх з російською національністю. Прикметник „страшний” треба сьогодні інтерпретувати, як хоробрий, завзятий, а ніяк не жорстокий.

Автор статті мав до диспозиції якись матеріяли, бо в статті подано досить багато цікавих подробиць.

Ген. Турчин уродився 24 грудня 1822 р. (чи ця дата народження подана згідно з Юліянським чи з Григоріянським календарем, автор не знає) на Донщині, на нашу думку на Слобожанщині, бо в 1825 р. серед співробітників „Українського журналу”, що виходив при харківському університеті, подибуємо прізвище Турчинова чи Турчанінова, що вказувало б, що така родина не тільки проживала на Слобожанщині, але й цікавилась українським культурним життям в тому часі.

Маючи 14 років, вступив до кадетської школи в Петербурзі, яку закінчив підпоручником артилерії і був висланий до артилерійського полку, який стаціонував у Варшаві. З Варшави виїхав 26-літній старшина, із своєю батареєю, на виклик австрійського цісаря в складі армії ген. Паскевича, на здушення малярського повстання 1849 р. На нашу думку, ген. Турчин вже під час перебування у Варшаві мав змогу не тільки познайомитися з критикою російсько-царського самодержавія в зустрічі з старшинами польської й української національностей, як і в розмовах з цивільним населенням. Можливо, що ті розмови заініціювали у нього критичне ставлення до царського режи-

му. Поглибилося це його критичне відношення до самодержавія особливо ж, мабуть, після того, як він перейшов з Варшави, через Холм і Галичину на Мадярщину.

Це був час скасування панщини в Галичині, впровадження соціальних реформ і започаткування української політичної активності на терені Відня. Коли взяти до уваги, що промова Івана Капуцака з Богородчан на терені віденського парламента в 1848 р. була широко коментована по селах Галичини, і коли зважити, що російське військо в поході на Мадярщину кватирувало по селах, то майже певним є, ще і старшини і вояки російської армії довідувались із взаємних розмов про події, пізнавали панівні в той час настрої.

В 1850 р. Іван Турчин вчився в школі генерального штабу, яку закінчив з відзначенням, і як капітан одержав призначення до ген. штабу. Його безпосереднім зверхником був великий князь Олександр, який став опісля царем.

Будучи в школі ген. штабу Іван Турчин присвятився головню технічним студіям — і якраз завдяки його технічному знанню вел. князь Олександр доручив йому перепроводити студії 90-кілометрового відтинку вздовж фінляндського побережжя, та випрацювати плян його укріплення. Вже в тому часі царський уряд, побоюючись морського десанту, хотів забезпечити Ст. Петербург від моря.

Проведені І. Турчином дослідження оборонних можливостей і його проекти побудови укріплень були не тільки затверджені, але також зреалізовані.

В нагороду за працю, а також за виявлену відвагу під час кримської війни Іван Турчин був піднесений до ступеня полковника і призначений начальником генерального штабу 50-тисячного гвардійського корпусу, що був тиловою частиною 200-тисячної російської армії, яка в тому часі стояла в Польщі як охорона перед можливою австрійською інвазією на пів-

денно-західні частини російської імперії.

Перебуваючи на тому становищі, правдоподібно на Холмщині, запізнався він з американським капітаном Джорджем В. МекКліленом (George V. McClellan), якого, разом з іншими двома американськими старшинами вислав був тодішній секретар війни Джефферсон Дейвіс (Jefferson Davis, який походив з Міссісіппі, а в час горожанської війни був президентом конфедерації) для вивчення нових тактичних і технічних воєнних досягнень, що були продемонстровані під час кримської війни обома воюючими сторонами.

Полк. Турчин використав можливість одержати однорічну відпустку для поглиблення технічного знання в Німеччині, звідкіля виїхав до Англії і дуже можливо, що разом з МекКліленом прибув до З'єднаних Стейтів Америки. Народжений 1827 року МекКлілен закінчив як наймолодший віком, але з найвищими оцінками Військову Академію у Вест Пойнті і потім відбував службу під час Мексиканської війни 1846-1848 рр., здобуваючи рангу капітана. В цивільному житті МекКлілен був віце-президентом Центральної Іллінойської Залізниці і водночас головним інженером.

Після приїзду до Америки, полк. І. Турчин разом з дружиною осів у Чикаго, де зразу ж одержав працю в тій же Центральній Іллінойській Залізниці, як керівник будівничого відділу. Безпосереднім зверхником був МекКлілен.

Правним дорадником тої залізничої компанії від 1853 р. аж до вибору на президента був Абрагам Лінкольн. В тому то часі полк. Турчин познайомився з Лінкольном.

Коли в липні 1861 р. губернатор стейту Ілліной Єйт (Yate) запропонував полк. Турчинові перебрати команду 19-го піхотного полку іллінойських добровольців — він ту пропозицію прийняв. Особу полк. Турчина певно запропонував МекКлілен, який знав його військові здібності й

досвід, а може і президент А. Лінкольн, який також мусів високо оцінювати військові таланти Турчина.

Іллінойський полк придбав собі славу найкраще вишколеного відділу. Переміряв він найбільше миль і брав участь у найважчих боях. Полк. Турчин, перебравши команду над полком, присвятив йому всю свою особисту увагу. Полк став зразковою боєвою одиницею. Кожного дня полк. Турчин особисто наглядав над муштрою, тактичними вправами і короткими маршами. Марші мали загартувати молодих вояків до майбутніх довгих і невідгих боєвих походів. Треба усвідомити, що не багато було старшин в юнійній армії, які мали б такий добрий воєнний досвід, як це було з полк. Турчином. Не дивниця, що вже в самому початку воєнних дій, коли команданти інших частин з заздністю стверджували, що так під оглядом боєздатности, як і дисципліни 10-ий полк був одним з найкращих, витворилась заздність а то й неприхильне ставлення до „лютого козака" (слов'янина). Не обійшлося і без доносів.

На підставі одного такого доносу, під час постою полку в Huntsville, Alabama, поставлено полк. Турчина під воєнний суд, обвинувачуючи його за недогляд над його вояками, які порушили наказ ген. Бюелла (Buell) про заборону прохарчовуватись із чужої, хоч би й ворожої території.

Для полк. Турчина його вояки були цінніші, як бараболя на плянтації котрогось із південних конфедератів-рабовласників, тому й не звертав надто великої уваги на „додаткове" прохарчування вояків.

Коли зважити, що постачання харчів для воюючих частин не було як слід поладнане, і що дороги та засоби комунікації і транспорту не відповідали великим потребам, то кожний командант мусів дбати про своїх вояків, щоб задержати боєздатність і дисципліну вояцтва. Оповідають, що одного дня, в околиці Гунтевіл в Алабама, полк, Турчин застукав своїх

воjakів на полі „симпатика конфедератів”, як вони копали картоплю. Ставши в стременах, полк. Турчин „грізним” голосом промовив до своїх воjakів:

— Що ви робите? Чи не знаєте, що це заборонено? За дві години я поставлю тут варту! — Його воjакі вповні зрозуміли „грізну” поставу і промову свого полковника. До двох годин нікого не було, але й не стало бараболь.

Військовий суд, в склад якого входив також ген. Гарфільд, що під його командою генерал І. В. Турчин виявив опісля стільки військового знання й особистої відваги, виніс постанову звільнити полк. І. В. Турчина з військової служби і він разом із своєю дружиною Надією повернувся до Чикаго.

Мешканці Чикаго влаштували Турчина просто королівське прийняття, висловлюючи в той спосіб невдоволення з рішення військових властей. І воjакі 19-го полку, і їхні рідні з Чикаго любили й поважали полк. І. Турчина і його дружину Надію, яка дуже часто перебувала в перших рядах, загрівуючи воjakів до акції. Громадяни Чикаго були докладно зорієнтовані в діях полку, бо за дозволом полк. Турчина полк видавав свою власну газету „Zoauave Gazette”, в якій подавалися вістки з фронту і з життя в полку.

Під час одного багатолюдного прийняття для п-ва Турчинів в т. зв. галі Бріяна, що в ньому тепер приміщується опера, спеціальний військовий післанець доручив полк. Турчинові особисто листа від президента Лінкольна про підвищення його до ступня бригадного генерала. Цим актом президент А. Лінкольн висловив своє невдоволення з рішення військової бюрократії і підкреслив водночас своє повне довір'я і до особи і до військових здібностей свого старого приятеля. Це підвищення було рівнож признанням дотеперішніх військових заслуг І. В. Турчина. Коли зібрані громадяни довідалися про зміст лис-

та, бурею оплесків виявили своє захоплення і прихильність для полк. І. В. Турчина й його дружини.

Не гаючись — обоє повернулися на фронт. Ген. Гарфільд цінив військове знання ген. Турчина тому призначив його командантом Другої кавалерійської бригади. На тому становищі ген. Турчин виявив дуже багато організаційних здібностей, zorganizував відділ кінної артилерії, яка в дальшому поході виконала блискучо своє боеве завдання.

Артилерійський вишкіл, що його здобув ген. Турчин ще в російській армії, став йому тепер в пригоді. Ген. Турчин був одним з найбільш освічених старшин в юнійній армії. Він мав не тільки високе військове теоретичне й практичне знання і боевий досвід, знав декілька чужих мов, про що з признанням висловлюються автори його біографії. Якщо б ген. І. Турчин не був слов'янином, його військова кар'єра не була б закінчена ступенем генерала бригади.

Про свій військовий досвід й особисті переживання розповідав ген. І. Турчин у прилюдних доповідях. Приходи із тих публічних доповідей були чи самотим в тому часі джерелом його прожитку. Чому не повернув ген. Турчин до технічного відділу Центральної Іллінойської Залізниці, не знаємо.

Живучи на передмісті Чикаго Кенвуд, ген. Турчин якийсь час працював еміграційним агентом тої ж залізничної компанії. В чому полягала його праця, не повелося встановити. Правдоподібно, Іллінойська Залізнична Компанія використовувала його знання чужих мов для вербування робітників до праці при розбудові її залізничної мережі.

В тому часі за його старанням створилася в південній частині стејту Ілліной, у повіті Вашингтон, оселя польських імігрантів Радам. Самі Турчини переселилися згодом до Радама, де проживали аж до своєї смерти.

Декілька авторів біографічних згадок про ген. Турчина пишуть, що

він був не тільки визначним полководцем, але також і дуже добрим скрипалем. Мав дві добрі скрипки — ни більший „Бресція” любив вечорами, при самоварі „вигравати народні пісні а також танці своєї степової батьківщини”.

Дуже добрими сусідами Турчинів була родина литовських імігрантів Томи Матлавіча, якого синами Турчини, які не мали своїх дітей, опікувались. Як довідуємось із статті Катерини Гріфіт (Katharine Griffith) в „Egyptian Key” ч. 5 з березня 1944 р., Турчини трактували обох молодших Матлавічів, як своїх власних дітей. Спеціальним любимцем був Іван Матлавіч, якому Турчини дали дуже добру освіту та навчили 7 мов. Ген. І. Турчин просив завжди Івана Матлавіча заопікуватись в час його урядових поїздок „панею генераловою”, як звик був називати свою дружину.

1871 р. під час Франко - пруської війни, ген. Турчин, який жив в містечку Радам, а також дехто із його сусідів, думали заробити гроші на монопольнім продажі пшениці. Ген. І. Турчин уважав, що війна потривас довше як 6 місяців, тож і попит на пшеницю буде поважний. Матлавіч вклав у цей почин 1 000 дол., інші сусіди також інвестували певні суми, а ген. Турчин усе своє майно.

Війна закінчилась після 3-ох місяців — тож Турчин і його спільники втратили всі свої гроші. Той фінансовий крах допровадив Турчина не лиш до повної фінансової руїни, але також до морального заломання. Сусіди опікувалися Турчинами, а це ще більше збільшувало його біль. Група впливових громадян повіту Вашингтон вистаралась для нього працю армійського інспектора. Як довго працював він тим інспектором і в чому його праця виявлялася, про це ближчих інформацій не маємо.

Згадує також Катерин Гріфіт, що ген. Турчин мав труднощі з одержанням чесно запроцьованої й заслуженої військової пенсії. Колишній старшина із його бригади, пізніший се-

натор Форейкер (Foraker) робив заходи, щоб одержати пенсію для ген. Турчина, але бюрократизм у міністерстві війни не дозволяв ген. Турчинові користати з тої заслуженої пенсії. Щойно в січні 1901 р. її признано, але ген. Турчин не мав змоги довго користати з неї. Дня 19 квітня 1901 р. суд визнав ген. Турчина психічнохворим і призначив лікаря Павловського консерватором його майна. Після смерти генерала, судові акти Радома виказали, що консерватор виплатив вдові суму 78.00 дол.

Ген. Турчин помер 18 червня 1901 р. і був похований зі всіма військовими почестями при співучасті його колишніх вояків.

Міністерство війни відмовило пенсії для Надії Антонівни. Вона жила на удержанні ветеранів бригади ген. Турчина. Щойно згодом завдяки наполегливим старанням сен. Форейкера і Масона (Mason) спеціальним рішенням Конгресу признано їй 50 дол. місячної платні. Сен. Форейкер, кол. старшина в бригаді ген. Турчина, зізнавав у Конгресі, що пенсія для п-і Турчин належить їй правно за її особисті заслуги й вияви героїства під час війни, а не тільки, як вдові по генералові.

Надія Антонівна Турчин задумувала поховати свого чоловіка в Чикаго, щоб на випадок її смерти, вона могла бути похороненою поруч, але завдяки спеціальному дозволу міністерства війни одержала місце побіч свого чоловіка на військовому цвинтарі в Mound City, Ill. І похороном генерала і його дружини зайнялася родина Матлавічів і група громадян із містечка Нешвіл, в стейті Ілліной. П-і Турчин померла на руках мами Івана Матлавіча 17 липня 1904 р. Проханням умираючої було, щоб всі знімки, папери і книжки, що не були згадані в завіщанні, були спалені. З прикрістю приходиться ствердити, що п-ні Матлавіч виконала те прохання умираючої. Досі не знайдено ні одной фотографії Надії Антонівни, яка мала мати дуже шляхетні риси

*Парк ім. ген. Івана Турчина в Чаттануга
(Поруч таблиці: автор статті мгр. Орест Городиський із сином Андрієм)*

обличчя, була дуже приязна в поведінці з людьми і мала походити з визначного роду.

В заповіті Надія Турчин залишила дім і 10 акрів землі для Томи Матлавіча, скрипку Шнайпера з 1676 р. передала Іванові Матлавічові, більшу — Brescia і деякі цінні книжки одержав полк. Люіс Круггоф (Luis Krughoff).

Один нагробний камінь з іменами і датами уродження та смерті Турчинів нічим спеціальним не відрізняється від інших вояцьких могил на згаданому вище цвинтарі.

Слушно зауважує незнаний автор статті в журналі Центральної Іллінойської Залізничної Компанії з вересня 1914 р., що якби Надія Антонівна була дружиною американця, генерала такого героя, яким був її чоловік, то її ім'я було б знане і в пісні і в історії і в шкільних підручниках не менше від Марти Вашингтон.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

A. T. Andreas — *History of Chicago — from the earliest period to the present time. Vol. II — 1857 until the fire 1871, Chicago 1885.*

Illinois Central Magazine, Sept. 1914, # 3, Chicago, Ill.

Dziennik Chicagoski, 18. XII. 1962.

John B. Turchin. *Military Ramblers, Chicago 1865.*

Egyptian Key — Vol. I, # 5, March 1944, Carbondale, Ill. (Magazine).

Harper Scrapbooks — стр. 98; Chicago Tribune — February 1886. Стаття: "J. B. Turchin — The Russian officer who went out in command of the nineteenth Ill."

Ezra J. Warner — *Generals in Blue — Lives of the Union Commanders. Louisiana State University Press — 1964 (На стор. 511 про ген. Турчина).*

J. B. Turchin. *Chickamauge, Chicago 1888.*

Stefan Kieniewicz — *Rok 1848 w Polsce. Wroclaw, 1948.*

Українській Журналь, No. 8, Харків, 1825 (видання Харківського університету).

NOTED BATTLES FOR THE UNION
DURING THE CIVIL WAR
IN THE UNITED STATES OF AMERICA, 1861-5.

CHICKAMAUGA

BY

JOHN B. TURCHIN,

LATE BRIGADIER-GENERAL UNITED-STATES VOLUNTEERS;
FORMERLY COLONEL OF THE GENERAL STAFF
(ÉTAT-MAJOR) IN THE IMPERIAL
GUARDE OF RUSSIA.

ILLUSTRATED WITH EIGHT MAPS.

CHICAGO:
FERGUS PRINTING COMPANY.
1888.

*Фотокопія заголовної сторінки книжки ген. Івана В. Турчина
про битву під Чікамауга.*